

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ, КІНО
І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО

СІЛЬЧЕНКО Тетяна Іванівна

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
ПЛАСТИКА РУК ЯК ЗАСІБ ВИРАЗНОСТІ У ТЕАТРІ ЛЯЛЬОК:
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проекту

Творчий керівник:

Неупокоев Р. В.

Заслужений діяч мистецтв України,
доцент, завідувач кафедри мистецтва
театру ляльок

Науковий консультант:

Щербатюк О. В.

Кандидат філософських наук, доцент

Київ – 2023 р.

Анотація. Спеціальний курс «Пластика рук як засіб виразності у театрі ляльок: особливості використання» допомогти викладачам і здобувачам вищих і спеціальних театральних навчальних закладів, де існують кафедри мистецтва театру ляльок, підготувати руки актора для роботи з різними системами ляльок. Складовими спецкурсу є теоретичне і практичне ознайомлення з мистецтвом театру ляльок, метафоричністю знакового жесту, символічністю жестового пластичного знаку та його філософією, пластичними можливостями руки, ознайомлення з імпровізованою та художньою ляльками; практичне виховання та розвиток пластики рук лялькаря; придбання основних психофізичних навичок, що допоможуть у роботі над оволодінням елементами акторської майстерності театру ляльок через вправи та етюди з руками; розвиток образного мислення, уяви і фантазії у роботі з рукою.

Курс призначений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 «Сценічне мистецтво».

Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу – полягає у засвоєнні студентом теоретичних знань основних принципів мистецтва театру ляльок і його складових компонентів, знайомство з символом, метафорою через пластичний жестовий рух руками, використання пластики рук в сценічному і театральному мистецтвах та практичних навичок у роботі з пластикою рук.

Здобувачі курсу мають **знати:**

- сутність, образність і метафоричність мистецтва театру ляльок;
- в загальних рисах теоретично розкрити його можливості, специфіку та складові компоненти;
- виникнення жесту як засобу комунікації;
- метафоричність, символічність і філософічність жестового пластичного знаку;
- використання пластики руки в сучасному інформаційному просторі;
- комплексні вправи для зняття напруги і затиску в спині;
- тренажні вправи для розтягування і навантаження всіх м'язів шиї, плечей, передпліччя, кистей і пальців;

- сукупність вправ для розминки і розтягування суглобів, зв'язок і сухожилля рук;
- комплекс тренажів для розтягування та зміцнення зап'ястків, всіх суглобів пальців;
- комплексні вправи для зміцнення пальців рук;
- принцип основної постави для роботи з пластикою рук;
- принцип вільної постави з пластикою рук;
- принцип основної постави для роботи з імпровізованою лялькою на планшеті.

У результаті проходження спеціального курсу студенти повинні

уміти:

- теоретично розкрити сутність і образність мистецтва театру ляльок;
- орієнтуватися в поняттях фізичний театр, візуальний театр, театр рук тощо;
- розігріти своє тіло і підготувати його для роботи;
- знімати напругу і затиск з тіла;
- координувати своє тіло і руки в просторі;
- самостійно працювати над вправами для розвитку пластичності і виразності рук;
- відпрацьовувати уміння і навички, що знімають напругу і затиск з плечей, ліктьових суглобів
- зміцнюють і розвивають м'язи тіла,;
- використовувати уяву, фантазію, бачення та образне мислення в роботі з імпровізованою лялькою;
- розвивати творче мислення в роботі з пластикою рук;
- розвивати рефлексорну пам'ять для здатності «бачення» життя ляльки (руки) очуженно;
- знайти образ в пластиці рук;
- передати через пластику рук емоцію;
- за допомогою пластики рук відтворити емоції і почуття під ритмічно-музичний супровід;

- коригувати емоції і диференціювати їх на «людські» і «лялькові»;
- вірно «народити» звук через пластику рук;
- знайти характерність через пластику руки;
- застосувати отримані навички в практичній роботі.

Питання спецкурсу

РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКА ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК. ПЛАСТИКА РУК

ТЕМА I.

- 1.1. Театр ляльок як особливий вид театрального мистецтва. Особливість і метафоричність мистецтва театру ляльок
- 1.2. Театр ляльок в античній культурі
- 1.3. Виразні засоби театру ляльок.
- 1.4. Пластика рук як виразний засіб.
- 1.5. Імпровізована лялька. Її різновиди

ТЕМА II.

- 2.1. Виникнення жесту як засобу комунікації.
- 2.2. Семіотика жестових мов.
- 2.3. Мова тіла. Мова жесту.
- 2.4. Символіка жесту. Різновиди жестів.

ТЕМА III.

- 3.1. Пластичні жести античності.
- 3.2. Філософічність жесту.
- 3.3. Семантичні і пластичні особливості жестів.
- 3.4. Закодовані знаки. Метафора. Символ.
- 3.5. Пластика рук в психології і психотерапії.

ТЕМА IV.

- 4.1. Використання пластики рук в соціальній мережах
- 4.2. Хореографія Садека Ваффа.
- 4.3. Танцювальна група «Urban Theory» та інші.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАСТИКИ РУК В ТЕАТРІ ЛЯЛЬОК

ТЕМА V.

- 5.1. Динаміка і пластика рук в скульптурах античності.
- 5.2. Пластика рук в контексті релігії
- 5.3. Руки в творах майстрів Відродження (Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, А. Дюрер).
- 5.4. Виразність рук в сучасному монументальному мистецтві.
- 5.5. Виразність пластики рук в картинах художників. Композиційний акцент.

ТЕМА VI.

- 6.1. Використання рук в кінематографі та анімації.
- 6.2. Пластичний жест в мистецтві хореографії та в пантомімі.
- 6.3. Пластика в театрі тіней. Силуетний театр сучасності.
- 6.4. Фізичний та візуальний театр, їх різновиди.

ТЕМА VII.

- 8.1. Пластика в театрі тіней. Силуетний театр.
- 8.2. Пластика рук в європейському театрі ляльок.
- 8.3. Творчість Ф. Жанті, І. Жолі.
- 8.4. Використання пластики рук у виставах сучасних режисерів.

ТЕМА VIII.

- 9.1. Художня виразність рук пластики рук в театрі ляльок.
- 9.2. Уява і фантазія – основні складові лялькаря.
- 9.3. Особливості творчої уяви.

ТЕМА IX.

- 10.1. Перевтілення і удавання в мистецтві театру ляльок.
- 10.2. Метод очуження (Б. Брехт, Б. Коклен, Д. Дідро).
- 10.3. Імпровізована лялька та її різновиди

Форми навчання

Лекції, практичні й індивідуальні заняття, а також самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Комплексні вправи для зняття напруги і затиску в спині, м'язів шиї, плечей, передпліччя, кистей і пальців.
2. Сукупність вправ для розтягування і навантаження всіх м'язів рук.
3. Комплекс вправ для розтягування та зміцнення зап'ястків і пальців.
4. Принцип основної постави. Принцип вільної постави.
5. Пошук образу в пластиці рук.
6. Етюдна робота для створення образу через пластику рук.
7. Робота з імпровізованою лялькою.

Питання для самостійної роботи

1. Особливість і метафоричність мистецтва театру ляльок.
2. Виразні засоби театру ляльок. Їх різновиди.
3. Жест як засіб комунікації. Мова жесту. Символіка жесту.
4. Алегорія, символ, метафора в пластиці руки.
5. Пластика рук в психології і психотерапії.
6. Застосування пластики рук в соціальних мережах.
7. Пластика рук в скульптурах античності.
8. «Мова рук» в контексті релігії.
9. Виразність рук в картинах художників.
10. Пластика рук і сучасна скульптура.
11. Використання рук в кінематографі.
12. Руки в хореографії, пантомімі, театр тіней. Силуетний театр.
13. Фізичний театр. Візуальний театр.
14. Пластика рук як видовищне мистецтво.
15. Уява. Фантазія. Творча уява.
16. Імпровізована лялька. Її різновиди.

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Бородулькіна Т. А. Авторські метафоричні асоціативні карти «Руки» в психологічній практиці. Психологічні основи розвитку особистості : монографія / за заг. ред. В. Й. Бочелюка, за ред. М. А. Дергач. Запоріжжя : Просвіта, 2018. С. 278–298.
2. Брехт Б. Про мистецтво театру / Б. Брехт. Київ : Мистецтво, 1977. 366 с.
3. Брюховецька О. Німецький кіноекспресіонізм. Кіно-Театр. 1997. № 5. С. 42–47.
4. Бучма О. Є. «Переживання», «удавання» та «відчуження» в прийомах акторської гри театру ляльок // Культура і сучасність: альманах. Київ: Міленіум, 2009. №2. С.161–165.
5. Горяїнова Ю. В. Мова жестів античного театрального та ораторського мистецтва. Наука. Релігія. Суспільство. 2008. № 1. С. 202–209.
6. Дідро Д. Парадокс про актора. Київ: Мистецтво, 1966. 146 с.
7. Єфремов С. Монолог із лялькою як спеціальний тренаж у вихованні лялькаря. Метод. рекомендації. Київ: Веселка, 2011. 55 с.
8. Піз А. Мова рухів тіла. Київ: Видавництво КМ-Букс, 2017. 416 с.
9. Неупокоев Р. В. Онтологія мистецтва ігрової ляльки як культурне втілення специфічних засобів виразності // Науковий вісник КНУТКіТ. Київ, 2018. Вип. 23. С. 27–34.
10. Паві П. Словник театру. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 639 с.
11. Піз А. Мова рухів тіла. Київ : Видавництво КМ-Букс. 2017. 416 с.
12. Сільченко Т. І. Жест в пластиці рук як прийом художньої виразності в контексті образотворчого мистецтва: типологічний аспект // Науковий вісник КНУТКіТ. Київ, 2022. Вип. 31. С. 24–35.
13. Сільченко Т. І. Важливість імпровізованої ляльки для майбутнього актора-лялькаря // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: мистецтвознавство / за ред. О. С. Смоляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. №2. С. 160–164.

14. Сільченко Т. І. Пластична підготовка рук актора для роботи з лялькою / Методичні рекомендації. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 36 с.
15. Сільченко Т. І. Проблема поєднання пластики ляльки і слова в процесі навчання // Науковий вісник КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого. Київ, 2020. Вип. 26. С. 180–185.
16. Сільченко Т. І. Символ, знак, метафора пластичного жесту рук крізь призму філософії // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку». м. Харків, 17-18 листопада 2022 р. Харків, 2022. С. 272–274.
17. Сільченко Т. І. Жест в пластиці рук як прийом художньої виразності в контексті образотворчого мистецтва: типологічний аспект // Науковий вісник КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого. Київ, 2022. Вип. 31. С. 24–35.
18. Сільченко Т. І. Художня виразність, уява і фантазія як цільові установки розвитку пластики рук у навчальному процесі // Науковий вісник КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого. Київ, 2023. Вип. 32. С. 43–49.
19. Рука / реж. Іржи Трнка (Jiri Trnka). Чехословаччина. Прем'єра фільму 1965 р.
20. Русабров Є. Т. Компоненти та художні засоби театру анімації // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків: Харк. держ. ун-т ім. І. П. Котляревського, 2005. Вип. 15. С. 219–225.
21. Фесенко С. Основи тренінгу і техніки актора театру ляльок. Львів, 2009. 62 с.
22. Фесенко С. Я. Школа лялькаря: від тренінгу до образу з лялькою. Харків, 2019. 144 с.

Додаткова:

1. Домарадзька О. У Львові покажуть «Мову рук» Людмили Давиденко.
URL: <https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-pokazhut-movu-ruk-liudmyly-davydenko/>
2. Сварник Б. Поезія фізичного вираження Е. Декру в контексті формування сучасного мистецтва пантоміми. Культура і сучасність: альм. Київ : Мистецтво, 1970. 128 с.
3. Садек Вафф <https://www.youtube.com/@sadeckwaff9382>

Офіційна сторінка в Інстаграм :

<https://www.instagram.com/sadeckwaff/?igshid=MmU2YjMzNjRlOQ%3D%3D>

4. Urban Theory офіц. канал: https://www.youtube.com/@urbantheory_/channels
https://www.youtube.com/@urbantheory_/videos
5. Compagnie Philippe Genty em Zigmund Follies 1.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IRPW5VKgGJc>
6. Andy Tirado: особистий сайт <https://andrewtirado.com/work/sculpture/>